

JANKO PRUNK*

Slovenski narodni vzpon, narodna politika (1768–1992)

(Državna založba, 1992, str. 455)

Zaokrožena zgodba

Delo sestavlja pet poglavij. Zaokrožujeta ga temi o začetku slovenskega narodnega preporoda in ustanovitvi samostojne nacionalne države.

Začetno poglavje časovno zajema prvo stoletje slovenskega nacionalnega dozorevanja. Pojasnjuje pomen terezijanske dobe za Slovence, posameznike, ki so utrjevali slovensko narodno zavest (Mrak, Vega, Zois, Pohlin, Linhart, Vodnik, Kopitar, Murko, Čop, Prešeren, Miklošič, Slomšek, Bleiweis itd.), na novo oceni vlogo Ilirskih provinc v slovenski zgodovini in opisuje uveljavitev pojma Slovencev ter program Zedinjene Slovenije. V nadaljevanju piše o taborih konec 60. in v začetku 70. let, ki so prvo »civilnodružbeno« politično dejanje večjih razsežnosti med Slovenci. Šele s tem je slovenski narod postajal navznoter moderno strukturiran, saj se je začel proces idejnopolitične diferenciacije oz. politične pluralizacije. Pot do razpada habsburške monarhije, ki jo opisuje v drugem poglavju, označuje v slovenskem političnem prostoru utrditev treh političnih taborov: liberalnega, katoliškega in socialdemokratskega. Vsi so se v t. i. prevratnih dneh izrekli za zamenjavo državnega okvira: kljub opozorilom prostega strelca v katoliških vrstah – Šušteršiča, ki je pravilno ocenjeval namere Srbov kot večinskega naroda v prihodnji skupni drža-

vi. V tretjem poglavju avtor reproducira 20. in 30. leta, položaj Slovencev v tedanji Jugoslaviji, a tudi avtonomistične odpore unitarizaciji države. Za celovito podobo položaja Slovencev med obema vojnama je nadvse pomembno, da je avtor vključil tudi primorske in koroške Slovence. Tisto, kar lahko bralec v tovrstnih knjigah redko prebere, je način interpretacije slovenske zgodovine med 2. svetovno vojno. Prikazuje narodnoosvobodilno in državljansko vojno, politične subjekte in njihove doktrine. V zadnjem poglavju V »federativni« Jugoslaviji na kratko vključi tudi uresničitev ideje Zedinjene Slovenije, t. j. ustanovitev in utrditev nacionalne države Slovencev.

»Okoli« zaokrožene zgodbe

Prav malo je bilo na Slovenskem strokovnih del, ki bi naletela na tak odmev v javnosti. Po svoje izstopajo negativni, ki prihajajo iz ozke in v historiografiji manj uveljavljene skupine.

Janko Prunk se je lotil tematike, ki je v zgodovinskega kroga povsod »rezervirana« le za ozek krog strokovnjakov. Besedilo, ki posega dve stoletji nazaj, ima v našem primeru namen zajeti celotno obdobje moderne politične zgodovine Slovencev kot naroda. Pisano na široko ciljno skupino; tako bo imelo tudi nekakšen političnokulturni, ne le strogo znanstvenospoznavni učinek.

Če bi upoštevali vse pripombe – pogojno jih imenujmo – pozitivistov Kermavnerjevega kova oziroma zagovornikov zgolj »dogodkovnega zgodovinskega« – bi takšno delo, kot je Prunkovo, nikoli ne nastalo. Individualna strokovna stvaritev ne more imeti enciklopedične podobe ne po obliki ne po vsebini. Je pač skupek individualnih predstavitev sklada obstoječih političnih sporočil preteklega, pojasnitev in analiz letih, a tudi svojska, subjektivna rekonstrukcija preteklosti. V kritični znanosti objektivnost kot merilo znanstvenosti zamenjuje

* V rubriki Z družboslovne knjižne police objavljamo krajše informativne prikaze in recenzije.

mera veljavnosti. Nikakor ne bi bilo odveč, če bi »objektivne« kritike uporabile splošno verificirane metode kritične analize.

Vsi tisti, ki to delo ne obravnavamo strogo »cehovsko«, vidimo v njem veliko več; tudi izhodišča za tista proučevanja, ki si za zgodovinopisje zastavljajo tudi netipična vprašanja.

Poleg tega nam je tuje ljubosumje (v stilu, zakaj je prav on bil »prvi«), ki poraja pristranskost, to pa postavlja v ospredje vprašanje profesionalne etičnosti oziroma kodeksa etičnih meril, ki ga v teh polemikah tako pogrešamo.

Prunkovo delo je nastalo v času, ko se je sistem znanosti relativno osvobodil potreb vsakdanje politike. Dejstvo je, da je ta v preteklosti »posiljevala« znanost, s tem da jo je nenehno »usmerjala in vrednotno vezala«. V tej ujetosti v politiko je znanost legitimirala početje politike, s čimer je izkazovala svojo »uporabnost«. In »primernost«; tudi iz čisto pragmatičnih razlogov, da prejme dotacije, ki jih je dodeljeval politični podsystem znanstvenemu. Prunkovo delo pa ni nastalo na podlagi nestrokovne motivacije, ni izraz potreb enotipske politične opcije, izbora virov, tem in dogodkov, ni posledica avtorjeve političnovrednotne opredelitve. Prunk je prvič objavil nekatere strokovne ocene, ki so dejansko »inovacija« v slovenskem zgodovinopisju. Čemu torej takšen program nad delom, ki ga brez strahu lahko damo ne le kot študijsko gradivo dijakom in celo študentom, marveč tudi tujcu, da bolj spozna našo (politično) zgodovino. Zato upamo, da bo delo čim prej prevedeno tudi v kakšen svetovni jezik.

Milan Zver

ANDREJ ULE

Sodobne teorije znanosti

Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana 1992

Živimo v času, ko znanstvena praksa krepko posega v vsakdanje življenje in zato

je razumljivo, da se nam v zvezi z znanostjo postavlja veliko vprašanj. Dr. Andrej Ule, redni profesor za logiko in teorijo znanosti na Filozofski fakulteti v Ljubljani, s svojo novo knjigo Sodobne teorije znanosti poskuša odgovoriti na nekatera izmed njih. Za iztočnico vzame tri vprašanja s področja znanstveno epistemoloških vprašanj: kakšna je struktura znanstvenega spoznanja, kako se znanstveno spoznanje oblikuje v stalnem dvogovoru med izkustvom in razumom in kako se znanstveno spoznanje spreminja v vedno nove teorije. Avtor obravnava te probleme z uporabo moderne logike in znanstvenih metod dela, s čimer se uvršča v krog analitičnih filozofov.

Knjiga obsega 292 strani in je poleg uvoda in kratkega pregleda dosedanjega Uletovega dela, ki ga je napisal Frane Jerman, razdeljena na 6 poglavij. V prvem poglavju Kaj je znanost, avtor analizira sam pojem znanosti in ugotovi, da je to tipično družinski pojem, ki ga ne moremo opredeliti z enotno definicijo, lahko pa natančneje opredelimo tipične primere in podobnosti med podskupinami znanosti. To nam omogoča, da znanost razlikujemo od vsakdanjega izkustva, umetnosti, religije, tehnike. Pri nadaljnji obravnavi knjige se avtor omeji na podskupino empiričnih znanosti, ki poznajo metodično opazovanje in eksperiment in imajo zgrajene trdne teorije (naravoslovne znanosti, del psihologije, ekonomije in sociologije).

V drugem poglavju avtor najprej opredeli pojem znanstvene razlage, potem pa poda vrste znanstvenih razlag, kjer se nasloni predvsem na Neglovo in deloma Hemplovo delitev: popolne razlage (deduktivna, induktivno-statistična), nepopolne razlage (funkcionalno-teleološka, dispozicijska, genetska) in predrazlage ali hevristične razlage. V naslednjem poglavju sledimo obširni razpravi o logičnem in epistemološkem značaju znanstvenih zakonov. Nadaljnje poglavje govori o strukturi in razvoju znanstvenih teorij. Po opredelitvi formalne strukture teorije izpostavi problem odnosa med opazovalnimi in teorijskimi termini (Carnapova trodelna razdelitev znanstvene teorije in kritike le-te). Sledi prikaz odmevne Kuhnove teorije o znanstvenih revolucijah, kje je prvi tematiziral pojem znanstvene paradigme, ki ga danes vsi tako radi uporabljamo, ter odgovorom, ki jih je ta teorija spodbudila pri K. Popperju, I. Lakatosu,